

Dokument nr. 8:26

(2004-2005)

Privat forslag fra stortingsrepresentantene Heikki Holmås,
Geir-Ketil Hansen og Karin Andersen

Forslag fra stortingsrepresentantene Heikki Holmås, Geir-Ketil Hansen og Karin Andersen om tiltak for bedre behandling av ikke-returerbare asylsøkere med endelig avslag og andre ikke-uttransporterbare utlendinger

Til Stortinget

BAKGRUNN

Regjeringen har strammet inn asyl- og flyktningpolitikken. Dette har ført til at Utlendingsdirektoratet (UDI) fra 1. januar 2004 innførte ny praksis, som hadde den konsekvens at asylsøkere med endelig avslag kan kastes ut fra mottak og fratras all økonomisk støtte, med mindre de i henhold til myndighetenes definisjon selv tar aktivt del i å bidra til frivillig retur. Barnefamilier unntas fra den nye praksisen. Dette har ført til at flere mennesker er satt på gaten uten at myndighetene har noen formening om hva de skal gjøre dersom de faktisk ikke reiser fra landet. Myndighetene vil på denne måten sende et signal til beboere i mottak med endelig avslag om at det ikke nytter å hale ut tiden, samtidig med at de fraskriver seg økonomisk og praktisk ansvar etter at endelig avslag er gitt og oppholdstillatelse er bortfalt.

For forslagsstillerne er det åpenbart at denne praksisen ikke kan fortsette. Politikken som blir ført, skaper fortvilede og desperate mennesker som vil kunne utnyttes på det groveste av kriminelle, og til svart arbeid. Flere vil gå under jorden uten at myndighetene vet hvor de er. Dette er bare negativt for enkeltmennesker og for samfunnet.

ANSVARSFORHOLD I DAG

Formelt sett er det politiet som har ansvaret for asylsøkerne med endelig avslag og for utsendelse av

dem. Det eneste botilbudet politiet har fra 1. januar 2004 er asylmottaket på Trandum, som er et lukket tilbud for de utlendinger som skal bort- eller utvises.

Når en som søker om asyl får endelig avslag på sin søknad, vil vedkommende få tilbud om frivillig retur med IOM (International Organisation on Migration). Tar ikke asylsøkeren kontakt med dem, vil vedkommende bli tvangsutsendt for egen regning (i form av gjeld til staten). Ingen land har en så høy tvangsutsendingsgrad som Norge. Viser det seg umulig å sende vedkommende ut av landet, fordi returlandet ikke vil ta imot, blir vedkommende satt på gaten.

Det er et klart behov for å fremme et alternativt forslag til dagens praksis der asylsøkere som har fått endelig avslag, mister sin plass i asylmottaket de bor i, og all pengestøtte bortfaller. Sosialdepartementet har avklart at alle har rett til nødhjelp fra sosialkontorene, men dette praktiseres forskjellig, og mange kommuner har ikke nødboliger til dem som kastes ut av mottakene. Det finnes heller ikke noen retningslinjer for hvordan slik varig nødhjelp skal kunne gis. Det ble sendt brev fra departementet til alle kommuner der det står følgende:

"Gjeldende regelverk for sosialtjenesten på dette området, jf. brev fra Sosial- og helsedirektoratet av 19.12.2003. I dette brevet står det:

"Samfunnet som sådan har imidlertid et generelt ansvar for å yte akutt, livsnødvendig hjelp i en nødsituasjon. Dette følger av alminnelige nødrettsbetraktninger. Dette innebærer at en person kan ha krav på hjelp i form av sosiale tjenester i spesielle, akutte situasjoner uavhengig av oppholdets lovlighet."

Departementet vil presisere at dette innebærer at ingen skal sulte eller fryse i hjel, og at sosialtjenesten må yte livsnødvendig hjelp i en akutt krisesituasjon, også til personer uten lovlig opphold. Dette er ikke regulert i loven eller forskriften, men følger av ulovfes-

tede betraktninger om plikt til å hjelpe mennesker i nød.")

Dette løser imidlertid ikke situasjonen, verken for den enkelte eller for samfunnet. Det er dessuten urimelig at kommuner skal ta ansvar for det som åpenbart er et statlig ansvar, og innenfor totalt uavklart tidshorisont og uklare retningslinjer, få ansvaret for personer som trenger mat og husrom. Det er derfor behov for en permanent ordning på dette feltet.

BEHOV FOR ANDRE LØSNINGER

Utgangspunktet må være at mennesker som har fått avslag på sin søknad om asyl, skal reise hjem frivillig. Det er flere grunner til at det er en del ikke-returerbare asylsøkere med endelig avslag, og andre utlendinger det ikke er mulig å uttransportere: Enkelte er det ikke mulig å fastslå identiteten på, noe som fører til at ingen land vil ta imot dem. Noen land har ikke effektivt sentralstyre, slik som Somalia og Irak, noe som gjør at det ikke finnes myndigheter å samarbeide om tvangsretur med, mens andre land igjen, som Etiopia, Eritrea og Cuba ikke tar imot borgere som ikke returnerer frivillig eller som har oversittet frister for retur.

Å sulte mennesker ut av landet er imidlertid en umenneskelig måte å tvinge enkeltindivider til å gjøre det staten mener de skal. Det er i tillegg en praksis FNs Høykommissær for flyktninger ikke anerkjenner fordi det ikke legger gode forhold til rette for retur. Den europeiske paraplyorganisasjonen European Council on Refugees and Exiles (ECRE), som har 75 medlemsorganisasjoner, kom i oktober 2003 med en lengre utredning vedrørende retur. Her påpeker de viktigheten av at tvungen retur ikke skal skje i strid med artikkel 33 i FNs flyktningkonvensjon, som forbyr stater å returnere mennesker (non-refoulement) hvis det kan være noen som helst fare for at vedkommende ved retur utsettes for forfølgelse eller tortur. Dette er også stadfestet i artikkel 3 i den europeiske menneskerettighetskonvensjon, artikkel 7 i FNs konvensjon om sivile og politiske rettigheter, og artikkel 3 i FNs konvensjon om tortur. Alle disse er konvensjoner Norge har underskrevet og ratifisert. ECRE sier også at alle personer som blir tvunget til retur, har til et minimum av sosiale og økonomiske ytelser før de returneres til opprinnelsesland. For personer som har fått endelig avslag og ikke lenger har et juridisk grunnlag for opphold, skal disse ytelsene være tilgjengelige inntil avreise skjer.

Det er imidlertid klart at flesteparten av dem som får avslag, trolig ikke har noe å frykte ved hjemsendelse, selv om norsk politikk etter flere humanitær- og menneskerettsorganisasjoners oppfatning er for streng overfor land som Eritrea og Etiopia. Det foretas i dag ingen bred kvalitetssikring av UDI og UNEs negative vedtak som resulterer i utsendelse, og ingen

vet derfor om retur har vært trygg. Derfor bør det foretas en uavhengig gjennomgang av flere saker der mennesker har fått avslag og blitt tilbakesendt til landet de kommer fra, og der organisasjoner har vært svært skeptisk til vedtaket. Hvis man mener norsk flyktning- og asylpolitikk fungerer på en god måte, slik den nå praktiseres, bør det ikke være motforestillinger mot å få en slik gjennomgang. Det vil bidra til en kvalitetssikring av norsk politikk.

VENTEMOTTAK

For asylsøkere som ikke kan returneres av staten, bør det finnes en mellomløsning der det gis en juridisk status med grunnleggende rettigheter til asylsøkere med endelig avslag på asylsøknad, og andre som norske myndigheter ikke på lovlig måte kan sende ut av landet. Et slikt alternativ kan være å overføre folk fra asylmottak til et ventemottak, med inn- og utpasseringsregistrering. I mottaket får de mat og en mindre pengesum til personlig forbruk, samt en juridisk status som avklarer deres rettigheter i forhold til helsetjenester og andre offentlige tjenester. ECRE sier i sin utredning at restriksjoner på bevegelsesfrihet ved oppholdssted med rapporteringskrav er mulige å vurdere, så lenge man ikke tvinges til opphold i meget avsideliggende strøk og under vilkår som krenker de grunnleggende menneskerettighetene.

Et slikt ventemottak bør drives av Politiets Utlendingsenhet, siden det er politiet som har ansvaret for mennesker uten lovlig opphold.

I tillegg er det behov for å gi Politiets Utlendingsenhet bedre mulighet til å koordinere utsending av asylsøkere, gjennom å utvide den tiden personer kan holdes på Trandum asylmottak fra 24 til 72 timer. Dette gir bedre mulighet for å få foretatt en del av de uttransporteringer som faktisk skal finne sted etter endelig avslag.

OPPHOLDSSTATUS I ULØSELIGE SAKER

For mange familier som kommer til Norge med barn, eller som får barn mens de venter på å få søknaden behandlet, blir ventetid og uavklart situasjon uholdbar. Det er et klart behov for å gi spesielt disse, en mer ryddig og mulig forutsigbar ordning. Siden det allerede finnes en rekke saker som ikke lar seg løse, er det behov for å følge opp forslaget som kom fra UDI i en utredning til Kommunal- og regionaldepartementet og notat av 17. juni 2003, om å innføre en mulighet for å gi opphold til dem man etter flere år ikke klarer å få sendt tilbake. I Sverige har man en regel om at personer som har vært i landet i minst 4 år, og som har vist vilje til å samarbeide med myndighetene, skal kunne søke på nytt og kunne få opphold, mens de som ikke har samarbeidet, først skal kunne søke etter 8 år. En tilsvarende regel bør innføres også i Norge.

FORSLAG

På denne bakgrunn fremmes følgende

f o r s l a g :

1. Stortinget ber Regjeringen innen utgangen av 2004 fremme forslag om juridisk status for ikke-returnerbare asylsøkere med endelig avslag, og andre ikke-uttransporterbare utlendinger som oppholder seg i Norge.
2. Stortinget ber Regjeringen sørge for å overføre asylsøkere med endelig avslag til et ventemottak med adgangsregistrering. Ventemottaket drives av Politiets Utlendingsenhet.
3. Stortinget ber Regjeringen fremme forslag med regelverk som øker politiets tillatelse til å holde på folk som skal bort- eller utvises fra 24 timer til 72 timer.
4. Stortinget ber Regjeringen fremme forslag i tråd med svensk praksis, hvor det gis ny saksbehandling og ny vurdering av mulighet for opphold til ikke-returnerbare asylsøkere, og andre ikke-uttransporterbare utlendinger etter en nærmere fastsatt periode.
5. Stortinget ber Regjeringen igangsette en praksis med uavhengig gjennomgang av saker for å undersøke hva som skjer med personer som er blitt sendt tilbake til land med høyt konfliktnivå, etter endelig avslag på asylsøknad.

23. november 2004